

بررسی عوامل اثرگذار بر اظهارنظر حسابرس نسبت به تداوم فعالیت

مجتبی صفی پور افشار^۱

احمدصادق سلطانی نژاد^۲

ابراهیم سلطانی نژاد^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۷/۱۷ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۹/۱۸

چکیده

سهام‌داران و سرمایه‌گذاران با اعتماد به صورت‌های مالی و گزارش حسابرس، تصمیمات سرمایه‌گذاری بلندمدت خود را اخذ می‌کنند. از گذشته‌های دور حسابرسی به‌عنوان مکانیسمی در جهت کنترل مشکلات نمایندگی و تضاد منافع به کار گرفته شده است. اگر حسابرس در طی بررسی‌های خود به شواهدی مبنی بر ناتوانی شرکت به تداوم فعالیت دست یابد، باید در گزارش حسابرسی این موضوع را شامل سازد. هدف از این پژوهش بررسی عوامل اثرگذار بر اظهارنظر حسابرس نسبت به تداوم فعالیت شرکت از جمله: دوره تصدی حسابرس، تأخیر گزارش حسابرس، خرید اظهارنظر حسابرس، نسبت نقدینگی و اهرم مالی شرکت می‌باشد. این پژوهش به لحاظ هدف کاربردی و از نوع همبستگی می‌باشد و برای آزمون فرضیه‌ها از رگرسیون چندمتغیره و لجستیک استفاده شده است. نمونه پژوهش شامل ۱۶۰ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در طی سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۸ است. یافته‌های حاصل از آزمون فرضیه‌ها نشان داد که نسبت اهرم مالی باعث افزایش میزان اظهارنظر تردید نسبت به تداوم فعالیت می‌شود. همچنین، خرید اظهارنظر حسابرس نیز از مواردی است که باعث کاهش میزان اظهارنظر تردید نسبت به تداوم فعالیت شرکت می‌شود.

واژه‌های کلیدی: اظهارنظر تردید نسبت به تداوم فعالیت، دوره تصدی حسابرس، تأخیر گزارش حسابرس، خرید اظهارنظر حسابرس، اهرم مالی.

۱- گروه حسابداری، دانشگاه شهید باهنر، کرمان، ایران. (نویسنده مسئول) Msafshar68@gmail.com

۲- گروه حسابداری، دانشگاه باهنر، کرمان، ایران soltanishiraz@yahoo.com

۳- گروه، حسابداری، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی کرمان، ایران. soltaninejade@yahoo.com

۱- مقدمه

صورت‌های مالی همراه با گزارش حسابرسی در بازار سرمایه ایران منبع اطلاعاتی مهمی در مورد شرکت‌های پذیرفته شده در بورس به حساب می‌آید. این اطلاعات حداقل به صورت سالانه تهیه و منتشر می‌شود و بسیاری از فعالان بازار سرمایه در اتخاذ تصمیم در مورد خرید و فروش سهام شرکت‌ها به این اطلاعات اتکا می‌کنند (حاجی‌ها و ابراهیمی، ۱۳۹۵). صورت‌های مالی یکی از گزارش‌هایی است که مدیریت می‌تواند اطلاعات مالی را جهت ارزیابی عملکرد شرکت در اختیار ذی‌نفعان قرار دهد. صورت‌های مالی باید شامل اطلاعات کامل و تمام حقایق انجام شده طی یک دوره توسط شرکت باشد. هدف حسابرس اطمینان کافی نسبت به انطباق صورت‌های مالی با استانداردهای حسابداری می‌باشد (بوین‌تن و جانسن، ۲۰۰۶). نتیجه حسابرسی صورت‌های مالی، اظهارنظر حسابرس است که به‌عنوان نمادی از اعتماد عمومی نسبت به اطلاعات ارائه شده در صورت‌های مالی در نظر گرفته می‌شود (ای‌پرلییا، ۲۰۱۲، ۳۴).

حسابرس در جریان حسابرسی باید ارزیابی مدیریت را از توانایی واحد مورد رسیدگی نسبت به تداوم فعالیت، بررسی کند. مسئولیت حسابرس در برابر فرض تداوم فعالیت، بررسی مناسب بودن استفاده مدیریت از فرض تداوم فعالیت در تهیه صورت‌های مالی و بررسی احتمال وجود ابهام یا اهمیت یا اساسی درباره توانایی تداوم فعالیت واحد مورد رسیدگی به‌عنوان یک واحد دایر است که نیاز به افشا در صورت‌های مالی دارد (استاندارد حسابرسی شماره ۵۷۰، ۱۳۸۳). به اعتقاد کارسن و همکاران (۲۰۱۲، ۲۹۰) حسابرس نسبت به این سؤال که آیا نسبت به تداوم فعالیت شرکت برای مدت‌زمان معقول تردید اساسی وجود دارد یا خیر، پاسخ‌گو می‌باشد. هدف اولیه صورت‌های مالی فراهم‌آوردن اطلاعات مفید برای تصمیم‌گیری اقتصادی است. اگر ابهام ناشی از رویدادهای آتی مفید بودن صورت‌های مالی را تحت‌الشعاع قرار دهد، حسابرس موظف است به نحوی این ابهامات را به اطلاع استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی برساند (ابراهیمی، ۱۳۹۵، ۴۳). بر اساس فرض تداوم فعالیت، واحد مورد رسیدگی معمولاً به‌عنوان واحدی فرض می‌شود که در آینده قابل پیش‌بینی به فعالیت خود ادامه می‌دهد و قصد یا الزامی برای انحلال، توقف فعالیت، یا کاهش قابل توجه در حجم عملیات را ندارد؛ بنابراین، دارایی‌ها و بدهی‌ها بر مبنای توانایی واحد مورد رسیدگی در بازیافت دارایی‌ها و تسویه بدهی‌ها در جریان عادی فعالیت‌های تجاری، ثبت می‌شود (استاندارد حسابرسی شماره ۵۷۰، ۱۳۸۳). استاندارد حسابداری شماره ۱ (۱۳۹۷) این‌گونه مقرر می‌کند: مدیریت در زمان تهیه صورت‌های مالی باید توان تداوم فعالیت واحد تجاری را ارزیابی کند. صورت‌های مالی باید بر مبنای تداوم فعالیت تهیه شود، مگر اینکه مدیریت قصد انحلال یا توقف عملیات واحد تجاری را داشته باشد، یا عملاً ناچار به انجام این امر شود. حسابرس در برنامه‌ریزی حسابرسی باید احتمال وجود رویدادها یا شرایطی را مورد توجه قرار دهد که ممکن است تردیدی عمده نسبت به توانایی واحد مورد رسیدگی به تداوم فعالیت ایجاد کند.

عوامل متعددی وجود دارند که ممکن است بر اظهارنظر حسابرس نسبت به تردید در تداوم فعالیت شرکت تأثیر بگذارند. از این عوامل می‌توان به دوره تصدی حسابرس، تأخیر گزارش حسابرسی، خرید اظهارنظر

حسابرس، نسبت نقدینگی و اهرم مالی اشاره کرد (کارسن و همکاران، ۲۰۱۲، ۲۸۸؛ سیمامورا و هندارجاتنو، ۲۰۱۹، ۱۴۸). دوره تصدی حسابرس، مدت زمان همکاری حسابرس و صاحب کار می باشد (کنچل و ونسترلن، ۲۰۰۷، ۱۱۷). با افزایش دوره تصدی حسابرس به دلیل شناختی که حسابرس از کسب و کار صاحب کار به دست می آورد، احتمال یک اظهارنظر صحیح در رابطه با تداوم فعالیت آن افزایش می یابد. از طرف دیگر، به دلیل احتمال به وجود آمدن یک ارتباط نزدیک بین حسابرس و صاحب کار ممکن است استقلال حسابرس در معرض خطر قرار گیرد. با این حال، دوره تصدی کوتاه ممکن است صلاحیت حسابرس را در اظهارنظر صحیح در رابطه با تداوم فعالیت شرکت تضعیف کند، زیرا در سال های اولیه حسابرسی، حسابرس دانش اندکی در رابطه با محیط کسب و کار شرکت دارد.

تأخیر حسابرسی به معنای تعداد روزهای بین تاریخ پایان سال مالی و تاریخ صدور گزارش حسابرسی (ریو و رو، ۲۰۰۷، ۹۳) و اختلاف زمانی میان تاریخ پایان سال مالی و تاریخ انتشار صورت های مالی سالانه حسابرسی شده به وسیله شرکت ها می باشد (مهدوی و جمالیان پور، ۱۳۸۹). دافند، و همکاران (۲۰۱۲، ۵۳)، گایگر و همکاران (۲۰۰۵، ۶۹) و لی (۲۰۰۹، ۲۰۸) به این نتیجه رسیدند معمولاً زمانی که نشان هایی از ابهام در تداوم فعالیت و اظهار آن توسط حسابرس در گزارش خود وجود دارد، صدور گزارش حسابرسی با تأخیر رخ می دهد. کمیسیون بورس و اوراق بهادار (۱۹۸۸، ۲۷) خرید اظهارنظر حسابرس را به عنوان عملی تعریف می کند که توسط یک حسابرس که هدفش حمایت از رویه های حسابداری پیشنهادی مدیریت است انجام می شود. هدف مدیریت از این رویه های حسابداری، دستیابی به اهداف گزارشگری شرکت است، حتی اگر این گزارشگری موفقیت آمیز نباشد. روئیز باربادیلو و همکاران (۲۰۰۹، ۱۱۶) نشان داد که شرکت ها با حفظ حسابرسان به مدت طولانی یا افزایش دوره تصدی بدون توجه به قابلیت اعتماد صورت های مالی، خرید اظهارنظر را انجام می دهند؛ زیرا مدیران از طریق ایجاد روابط دوستانه با حسابرسان تلاش می کنند که تردید حسابرسان را در خصوص فعالیت های شرکت کاهش دهند (لنوکس، ۲۰۰۰). بر اساس استاندارد حسابرسی شماره ۵۷۰، نامساعد بودن نسبت های مالی یکی از نشانه های تردید نسبت به تداوم فعالیت شرکت می باشد. برخی مطالعات نشان دادند شرکت هایی که نسبت اهرم مالی بالاتر و نقدینگی کمتری دارند، احتمال انتشار گزارش تردید نسبت به تداوم فعالیت شرکت توسط حسابرس در آن ها افزایش می یابد (لنوکس، ۲۰۰۰، ۳۲۴؛ جانوراتی و فیتریانساری، ۲۰۰۸، ۴۶).

سهام داران انتظار دارند حسابرسان از وضعیت مالی شرکت دیدگاه واقعی و منصفانه ارائه دهند و در صورت نامساعد بودن وضعیت مالی و عملیاتی شرکت که موجب نا اطمینانی به تداوم فعالیت شرکت در آینده نزدیک شود، این موضوع را در گزارش خود بیان کنند. گالیزو و سالاریگز (۲۰۱۵). اما آرنندو و همکاران (۲۰۱۲، ۲۶۶) معتقد بودند اظهارنظر حسابرس نسبت به تردید در تداوم فعالیت برای حسابرس و شرکت عواقب منفی به همراه دارد. از یک طرف بازار کار حسابرس کاهش می یابد و از طرف دیگر ارزش شرکت.

بنابراین به طور کلی می‌توان عنوان کرد که افزایش دوره تصدی حسابرسان ممکن است باعث شود حسابرسان از انتشار اظهارنظر تردید نسبت به تداوم فعالیت شرکت صرفه نظر کنند. بعلاوه، حسابرسان سعی می‌کند با تأخیر در ارائه گزارش به شرکت‌ها فرصت دهند تا وضعیت شرکت را بهبود بخشند و مواردی که باعث انتشار گزارش غیر مقبول که شامل اظهارنظر تردید نسبت به تداوم فعالیت نیز می‌شود برطرف گردد و از طرف دیگر، احتمال از دست دادن سهم از بازار کار را کاهش دهند. شرکت‌ها برای اینکه وضعیت شرکت را مطلوب جلوه دهند اقدام به خرید اظهارنظر حسابرسان می‌کنند و حسابرسان نیز از آنجا که نمی‌خواهند مشتریان خود را از دست بدهند، اظهارنظر مطلوبی نسبت به تداوم فعالیت شرکت در آینده ارائه می‌دهند. کاهش نسبت نقدینگی یعنی ناتوانی شرکت در پرداخت بدهی‌های کوتاه‌مدت خود و نسبت اهرمی نشانگر مقدار منابع تأمین شده از محل بدهی‌ها است که در صورت افزایش آن احتمال نکول در پرداخت بدهی‌ها به وجود می‌آید. شرکتی که نسبت‌های مالی نامساعدی دارد نسبت به تداوم فعالیتش ابهام به وجود می‌آید و ممکن است حسابرسان این موضوع را در گزارش خود عنوان کند. هدف ما در این پژوهش پاسخ به این سؤال است که آیا دوره تصدی حسابرسان، تأخیر در انتشار گزارش حسابرسان و خرید اظهارنظر حسابرسان و برخی از ویژگی‌های شرکت مانند نسبت‌های نقدینگی و اهرم مالی، تأثیری در اظهارنظر حسابرسان نسبت به تردید در تداوم فعالیت دارند یا خیر. بررسی تداوم فعالیت شرکت در آینده برای سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان موضوع مهمی است. سهام‌داران با امید به تداوم فعالیت شرکت در آینده، حاضر به سرمایه‌گذاری بلندمدت خواهند بود و درصدد هستند در آینده بازده مناسبی از فعالیت شرکت کسب کنند و با اعتماد به نظر حسابرسان نسبت به تداوم فعالیت تصمیم‌گیری خواهند کرد. اعتباردهندگان نیز خواهان اطمینان از این موضوع هستند که شرکت به فعالیت خود ادامه داده و مبالغ اصل و بهره وام‌های دریافتی را بازپرداخت خواهد کرد؛ لذا، نتایج این پژوهش می‌تواند به سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگانی که خواهان اظهارنظر منصفانه و صحیح در رابطه با تداوم فعالیت شرکت هستند، در شناسایی عوامل مؤثر بر اظهارنظر حسابرسان کمک کند. این پژوهش به سهامداران در شناسایی عواملی که بر اظهارنظر حسابرسان نسبت به ادامه فعالیت شرکت تأثیر دارند، کمک خواهد کرد.

۲- پیشینه نظری و تجربی

هنگامی که تضاد منافع بین مالکان و نماینده ایجاد شود، مشکل نمایندگی به وجود خواهد آمد. رابطه بین سهام‌داران و مدیریت می‌تواند منجر به عدم تقارن اطلاعات شود. سهام‌داران خواهان تصمیمی هستند که منجر به افزایش سود یا ارزش سرمایه‌گذاری شود، در حالی که مدیریت تمایل دارد منفعی به هزینه سرمایه‌گذاران به دست آورد. به دلیل تفاوت در انگیزه‌ها، وجود شخص ثالث مستقلاً به عنوان واسطه بین سهام‌داران و نماینده مورد نیاز است (آس‌توتی، ۲۰۱۲، ۶۴). حسابرسان به‌عنوان شخصی مستقل و دارای صلاحیت می‌تواند تضاد منافع بین نماینده و سهام‌داران را از بین ببرد؛ بنابراین حسابرسان وظیفه نظارت بر

فعالیت‌های انجام شده توسط مدیر را از طریق بررسی صورت‌های مالی و همچنین در نظر گرفتن تداوم فعالیت شرکت در آینده بر عهده دارد (سیمامورا و هندارجاتنو، ۲۰۱۹، ۱۴۸).

بر اساس بند ۱۱ استاندارد حسابرسی شماره ۵۷۰، حسابرس در انجام عملیات حسابرسی همواره باید نسبت به شواهد مربوط به رویدادها یا شرایطی هوشیار باشد که ممکن است تردیدی عمده درباره توانایی واحد مورد رسیدگی به تداوم فعالیت ایجاد کند و در صورت وجود ابهام نسبت به تداوم فعالیت برحسب شرایط نظر مناسب را ارائه دهد. در واقع، حسابرسان باید در جریان برنامه ریزی و اجرای روش‌های حسابرسی و ارزیابی نتایج حاصل از آن، برقرار بودن فرض تداوم فعالیت را به‌عنوان مبنای تهیه صورت‌های مالی ارزیابی کنند. به همین جهت حسابرسان در آگاهی دادن به سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان و سایر استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی نقش تعیین‌کننده‌ای دارند. سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان و سایر ذی‌نفعان در تصمیمات مالی و اقتصادی خود از ابزارهایی نظیر گزارش حسابرسان مستقل و مدل‌های پیش‌بینی وضعیت آتی واحد تجاری استفاده می‌نمایند. پیش‌بینی به موقع زمان مخاطره برای فرض تداوم فعالیت یا وقوع درماندگی مالی از دیرباز مورد توجه استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی و پژوهشگران مالی بوده است. بهارمقدم و همکاران (۱۳۹۶) رابطه بین توانایی مدیریت، حق‌الزحمه حسابرسی و تداوم فعالیت را بررسی کردند. برای اندازه‌گیری توانایی مدیر از مدل دمیرجان و آزمون فرضیه‌ها از رگرسیون چندمتغیره استفاده کردند و به این نتیجه رسیدند که بین توانایی مدیریت با حق‌الزحمه حسابرسان و احتمال انتشار گزارش حسابرس حاوی بند تداوم فعالیت حسابرسان رابطه منفی و معناداری وجود دارد. یافته‌های این پژوهش تأیید می‌کند که توانایی مدیریت با تصمیمات حسابرسان در ارتباط است. سپهروند و همکاران (۱۳۹۶) تأثیر جنسیت حسابرس بر گزارش نسبت به ابهام تداوم فعالیت در شرکت‌های ورشکسته را بررسی کردند. برای اندازه‌گیری ورشکستگی از مدل آلتمن و جهت آزمون فرضیه‌ها از مدل لجستیک استفاده شد. دوره زمانی تحقیق بین سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴ و ۲۶۲ مشاهده به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. نتایج حاصل از پژوهش حاکی از این است که جنسیت حسابرس تأثیر معناداری بر گزارش ابهام نسبت به تداوم فعالیت ندارد. مومنی و حسینی (۱۳۹۹) تأثیر تأخیر در گزارش حسابرسی و حق‌الزحمه حسابرس بر کیفیت حسابرسی مؤسسه‌های حسابرسی که ادغام شده‌اند را در ۸۰ شرکت مورد تحلیل قرار داد. از یافته‌های آزمون فرضیه‌ها این‌گونه نتیجه‌گیری می‌شود که در شرکت‌هایی که از خدمات مؤسسه‌های حسابرسی ادغام شده استفاده کرده‌اند، بین حق‌الزحمه حسابرسی و کیفیت خدمات حسابرسی رابطه مثبت وجود دارد اما این رابطه در شرکت‌هایی که از خدمات حسابرسان ادغام نشده استفاده نکرده‌اند، منفی است. در شرکت‌هایی که از خدمات حسابرسان ادغام شده استفاده کرده‌اند، بین تأخیر در گزارش حسابرسی و کیفیت خدمات حسابرسی رابطه منفی وجود دارد و در شرکت‌هایی که از خدمات حسابرسان ادغام نشده استفاده نکرده‌اند، بین تأخیر در گزارش حسابرسی و کیفیت خدمات حسابرسی رابطه مثبت وجود دارد. حسن (۲۰۱۶) با به‌کارگیری نظریه نمایندگی به بررسی و شناسایی عوامل تعیین‌کننده در تأخیر گزارش حسابرسی پرداخت. جامعه آماری پژوهش شامل ۴۶ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار

فلسطین بود. نتایج این پژوهش نشان داد که اندازه هیئت‌مدیره، اندازه شرکت، پیچیدگی واحد تجاری، نوع مؤسسه حسابرسی، وجود کمیته حسابرسی و پراکندگی مالکیت تأثیر معنی‌داری بر تأخیر گزارش حسابرسی دارند. چان، لو و مو (۲۰۱۶) نیز در بررسی عوامل تعیین‌کننده و پیامدهای تأخیر گزارش حسابرسی به این نتیجه رسیدند که ریسک حسابرسی، پیچیدگی حسابرسی و تخصص حسابرس با مدت تأخیر گزارش حسابرس ارتباط معنی‌داری دارند.

عبدالله و همکاران (۲۰۱۹، ۱۳۴) به‌منظور بررسی تأثیر ویژگی‌های صاحب‌کار و حسابرس بر تأخیر گزارش حسابرس از معیارهای متعددی استفاده نمودند که شامل اثربخشی کمیته حسابرسی، وضعیت مالی، پیچیدگی حسابداری، سودآوری، اعتبار حسابرس، تخصص حسابرس و تصدی حسابرس می‌باشد. آن‌ها از داده‌های کشور اندونزی برای پاسخ به سؤالات پژوهش استفاده نمودند. نتایج پژوهش حاکی از این بود که سودآوری و اثربخشی کمیته حسابرسی اثر منفی و وضعیت مالی اثر مثبت بر تأخیر گزارش حسابرس دارند. اما متغیرهای پیچیدگی حسابداری، تصدی حسابرس، تخصص حسابرس و اعتبار حسابرس تأثیر معنی‌داری بر تأخیر انتشار گزارش حسابرسی نداشتند.

با وجود نقش حسابرسان در اعتباربخشی به صورت‌های مالی منتشره شرکت‌ها و کاهش ریسک اطلاعاتی، فروپاشی شرکت‌هایی نظیر انرون، آدلفی و ورلدکام باعث نشانه رفتن انگشت اتهام به سمت حسابرسان شده است. در رابطه با دوره تصدی حسابرس، استدلال می‌شود رابطه درازمدت بین صاحب‌کار و حسابرس باعث سهل‌انگاری و قصور حسابرس در انجام نقش اعتباردهی خود می‌شود (لی، ۲۰۱۰، ۲۰۶)؛ بنابراین، قانون مؤسسات حسابرسی را ملزم به تعویض اجباری شرکای مسئول کار بعد از ۴ سال حسابرسی متوالی یک صاحب‌کار می‌نماید. در رابطه با مزایای عدم تعویض حسابرس، گایگر و راغونندان (۲۰۰۲، ۷۰) استدلال کردند مدت‌زمان طولانی حسابرس با صاحب‌کار باعث شناخت بهتر و کسب اطلاعات بیشتر حسابرس از شرکت می‌شود تا نسبت به تداوم فعالیت شرکت نظر مناسبی ارائه دهد. طولانی شدن دوره تصدی حسابرس باعث اظهارنظر دقیق‌تری نسبت به تداوم فعالیت شرکت خواهد شد (هاپسورو و سانتاسو، ۲۰۱۸، ۱۴۶). از طرف دیگر، منتقدان تعویض اجباری حسابرس بر این عقیده‌اند که این تعویض پرهزینه بود و کیفیت سود را کاهش می‌دهد، زیرا بین صاحب‌کار و حسابرس جدید عدم تقارن اطلاعاتی وجود دارد (رحمانی، ۱۳۹۵، ۳۹). کری و سیمنت (۲۰۰۶، ۶۴) با بررسی شرکت‌های استرالیایی اثبات کردند، شرکت‌هایی که آشفتگی مالی دارند سعی می‌کنند همکاری طولانی‌مدت با حسابرس برقرار کنند تا نسبت به تداوم فعالیت اظهارنظر مناسبی دریافت کنند. روئیزبارادیلو، آگیلار و کارا (۲۰۰۹) هیچ نشانه‌ای از تغییر حسابرس و بند اظهارنظر نسبت به تداوم فعالیت پیدا نکردند. سین سن و همکاران (۲۰۰۱) دوره تصدی حسابرس و عوامل تأثیرگذار بر آن را مورد بررسی قرار دادند. آن‌ها با بررسی ۱۶۹۷۶ مشاهده در کشور آمریکا به این نتیجه رسیدند که مدت‌زمان تصدی حسابرس تحت تأثیر اندازه شرکت، تغییر حسابرس و نرخ رشد مشتری قرار دارد اما اندازه حسابرس، ریسک شرکت و نوع حسابرس بر تصدی حسابرس اثرگذار نمی‌باشند. رید و یزگل (۲۰۱۵) طی پژوهشی در ایالات

متحد به این نتیجه رسیدند که بین دوره تصدی حسابرس و اظهارنظر تردید نسبت به تداوم فعالیت (چهار شرکت بزرگ حسابرسی) صاحب کاران پس از ورشکستگی آنها، ارتباط معنی داری وجود ندارد. در مقابل شواهدی از ارتباط غیرخطی میان دوره تصدی حسابرس و اظهارنظر تردید نسبت به تداوم فعالیت شرکت‌های کوچک حسابرسی یافتند. در واقع، شرکت‌های کوچک حسابرسی در سال‌های اولیه حسابرسی تمایل کمتری به صدور اظهارنظر تردید نسبت به تداوم فعالیت تعدیل شده برای صاحب کاران ورشکسته داشتند. کری، گایگر و اوکامل (۲۰۰۸) با بررسی داده‌های شرکت‌های استرالیایی به این نتیجه رسیدند که میان تغییر حسابرس و صدور گزارش حسابرسی غیر مقبول درباره تداوم فعالیت رابطه‌ای مستقیم وجود دارد. همچنین، مؤسسات حسابرسی بعد از صدور گزارش غیر مقبول یا از طریق ورشکستگی صاحب کار و یا به واسطه تغییر حسابرس توسط صاحب کار، درآمد آنها کاهش می‌یابد. اما مؤسسات حسابرسی که برای صاحب کاران با وضعیت مالی نامناسب چنین گزارش‌هایی صادر نمی‌کنند، تغییر نمی‌کنند و درآمد آنها نیز کاهش نمی‌یابد. یکی از عوامل تغییر حسابرس، فرصت‌های دست‌کاری سود است. مدیران شرکت‌ها با توجه به تأثیر قابل ملاحظه‌ای خود در ابقا و تغییر حسابرسان ممکن است با بهره‌گیری از این تأثیر، حسابرسانی را که اظهارنظر مطلوب و دلخواه مدیریت را صادر می‌کنند جایگزین حسابرسان قبلی نموده تا به این وسیله منافع خود را به حداکثر برسانند (زلقی و همکاران، ۱۳۹۷).

با توجه به موارد گفته شده در بالا می‌توان فرضیه اول پژوهش را بدین صورت بیان نمود:

فرضیه اول- دوره تصدی حسابرس بر اظهارنظر تردید نسبت به تداوم فعالیت شرکت تأثیر معنی داری دارد. صورت‌های مالی حسابرسی شده یکی از منابع قابل اتکا برای استفاده‌کنندگان محسوب می‌شود و زمانی این صورت‌های مالی می‌توانند مفید باشند که ویژگی کیفی به‌موقع بودن را دارا باشند. چنانچه صورت‌های مالی ظرف مدت معقولی بعد از تاریخ ترازنامه در اختیار استفاده‌کنندگان قرار نگیرد، مفید بودن آن کاهش می‌یابد. به‌موقع بودن گزارش حسابرس بر قابلیت اطمینان اطلاعات حسابداری نیز تأثیر دارد و همچنین ارزش اطلاعاتی گزارش را افزایش می‌دهد (بدری و علی‌خانی، ۱۳۸۶، ۸۷).

بند تداوم فعالیت یکی از ابزارهای اطلاع‌رسانی ویژه حسابرسان می‌باشد که مؤسسات حسابرسی با استفاده از این ابزار، استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی را در درک بهتر وضعیت مالی و غیرمالی شرکت‌ها یاری می‌رسانند. این موضوع سبب می‌شود شرکت‌ها نیز با آگاهی از این امر همواره سعی کنند خود را از معرض دریافت گزارش‌های حسابرسی تعدیل شده به‌ویژه گزارش‌های حسابرسی حاوی بند تداوم فعالیت دور کرده و همواره سعی کنند ترتیباتی اتخاذ کنند که حسابرس را قانع کنند تا بندی در این خصوص در گزارش درج نماید (ابراهیمی، ۱۳۹۵، ۴۲). کارسن و همکاران (۲۰۱۲، ۲۸۷) رابطه معناداری بین تأخیر گزارش حسابرس و اظهارنظر نسبت به تداوم فعالیت شرکت پیدا کردند. زیرا حسابرس در صورت کشف مواردی حاکی از تردید به تداوم فعالیت شرکت، با امید به اینکه مدیر می‌تواند مشکل را حل کند گزارش خود را به تأخیر می‌اندازد. مشکلات مربوط به نگرانی نسبت به تداوم فعالیت شرکت منجر به تأخیر گزارش حسابرس می‌شود، زیرا

حسابرس خواهان بررسی بیشتر نسبت به این مسئله است که آیا شرکت می‌تواند در ۱۲ ماه آینده به فعالیت خود ادامه دهد یا خیر.

با توجه به مبانی ذکر شده در بالا می‌توان فرضیه دوم پژوهش را بدین صورت عنوان نمود:
فرضیه دوم- تأخیر در انتشار گزارش حسابرسی بر اظهارنظر تردید نسبت به تداوم فعالیت شرکت تأثیر معنی‌داری دارد.

در ادبیات حسابرسی، خرید اظهارنظر حسابرس به وضعیتی اطلاق می‌شود که مدیر در جست و جوی حسابرسانی است که حتی اگر به قابلیت اعتماد صورت‌های مالی آسیب جدی وارد شود، از روش‌های گزارشگری فعلی پشتیبانی کرده و شرکت را در اهداف گزارشگری مالی کمک می‌کند (کمیسون بورس و اوراق بهادار آمریکا، ۱۹۸۹) یا تلاش‌هایی که مدیریت برای تحت تأثیر قراردادن یا حتی دست‌کاری تصمیم‌های حسابرس انجام می‌دهد تا نظر حسابرسی مطلوب‌تری اخذ کند (گارسیا و همکاران، ۲۰۱۸، ۲۴).

خرید اظهارنظر حسابرس از هزینه نمایندگی نشات می‌گیرد (لنوکس، ۲۰۰۲، ۳۸؛ لو، ۲۰۰۶، ۵۶۷). در چنین وضعیتی مدیران با تحت فشار قراردادن حسابرسان در تلاش‌اند تا با اعطای پاداش بیشتر به خواسته‌هایشان دست یابند. به بیان دیگر برحسب تئوری نمایندگی، مدیران برای دستیابی به خواسته‌هایشان، حسابرسان را تحت فشار قرار داده تا آن‌ها اظهارنظر مطلوب ارائه دهند و در صورت اجرا نکردن این خواسته، به امید این‌که حسابرس جدید تمایل بیشتری به انتشار گزارش مطلوب نشان دهد، حسابرس را تغییر می‌دهند (لنوکس، ۲۰۰۲، ۴۰؛ تیوه، ۱۹۹۲، ۷). روش دیگر مدیران برای دستیابی به اهداف خود و اظهارنظر مطلوب، حفظ حسابرس فعلی و پرداخت‌های اضافی خارج از قرارداد حسابرسی به حسابرس است؛ زیرا القای وابستگی اقتصادی حسابرس به صاحب‌کار باعث می‌شود کیفیت حسابرسی کاهش یابد و به همین دلیل رسیدگی‌ها و تلاش‌های حسابرسان برای کاهش ریسک حسابرسی کمتر می‌شود و آن‌ها مطابق میل و خواسته‌های صاحب‌کاران عمل می‌کنند (خدای پور و امیری، ۱۳۹۸، ۶۸).

دلایل مختلفی باعث ایجاد انگیزه مدیران برای خرید اظهارنظر حسابرس می‌شود. یکی از این دلایل تمایل مدیریت به دستیابی به اهداف خود و به‌علاوه ادامه فعالیت شرکت است. از یک طرف، خرید اظهارنظر حسابرس تأثیری بر اظهارنظر حسابرس نسبت به تردید تداوم فعالیت شرکت ندارد، بدین معنی که با وجود تهدید شدن حسابرس نسبت به از دست‌دادن مشتری خود در صورت اظهارنظر نسبت به تردید تداوم فعالیت، استقلال او تحت تأثیر قرار نمی‌گیرد (پراپتیتورینی و جانورانی، ۲۰۱۱). از طرف دیگر، لنوکس (۲۰۰۰، ۳۲۷) بیان می‌کند که خرید اظهارنظر حسابرس بر اظهارنظر حسابرس نسبت به تردید در تداوم فعالیت تأثیر دارد. الفاسا (۲۰۱۳، ۶۲) عنوان می‌کند که شرکت‌ها برای این‌که در گزارش حسابرس بندی حاوی تردید نسبت به تداوم فعالیت درج نشود اقدام به تغییر حسابرس و خرید نظر وی می‌کنند. لنوکس (۲۰۰۲) با بررسی خرید اظهارنظر، برکناری حسابرس و کمیته حسابرسی به این نتیجه رسید که برکناری حسابرس که با قصد خرید اظهارنظر انجام شده مخالف است. چن و همکاران (۲۰۱۵، ۸۶) به این نتیجه رسیدند که شرکت‌هایی که نظر حسابرس

را خریداری می‌کنند، کیفیت سود پایین‌تری دارند. لوپز و همکاران (۲۰۱۰) یک پژوهش با استفاده از داده‌های کشور اسپانیا انجام دادند. آن‌ها در پی پاسخ به این سؤال بودند که آیا کمیته حسابرسی مستقل از خرید اظهارنظر حسابرس مستقل جلوگیری می‌کنند یا خیر. آن‌ها به این نتیجه رسیدند که وجود یک کمیته حسابرسی مستقل، احتمال برکناری حسابرس پس از ارائه گزارش منطبق با واقعیت شرکت را کاهش می‌دهد. به اعتقاد یاری و باغومیان (۱۴۰۱) شهرت حسابرس بر اظهارنظر حسابرس تأثیر دارد. با توجه به موارد گفته شده در بالا می‌توان فرضیه سوم پژوهش را به صورت زیر بیان نمود:
فرضیه سوم- خرید اظهارنظر حسابرس بر اظهارنظر تردید نسبت به تداوم فعالیت توسط حسابرس تأثیر معنی‌داری دارد.

اظهارنظر تردید نسبت به تداوم فعالیت به وضعیت مالی شرکت نیز بستگی دارد. نسبت نقدینگی شرکت اشاره به توانایی آن در پرداخت بدهی‌های جاری دارد و هر چه این نسبت پایین‌تر باشد، احتمال این که شرکت در پرداخت بدهی‌های خود با مشکل مواجه شود بیشتر خواهد شد؛ بنابراین احتمال بیشتری وجود دارد حسابرس گزارش حاوی تردید نسبت به تداوم فعالیت منتشر کند (کارسن و همکاران، ۲۰۱۲، ۲۸۸). در این رابطه پژوهش‌های پیشین به نتایج متناقضی دست یافته‌اند. جانوراتی و همکاران (۲۰۰۸، ۴۷) به این نتیجه رسیدند که نسبت نقدینگی در تعیین اظهارنظر حسابرس نسبت به تداوم فعالیت شرکت تأثیر دارد و از طرف دیگر، ماسیتو و آدریانی (۲۰۱۰، ۲۹) یافتند که نقدینگی در انتشار اظهارنظر تردید نسبت به تداوم فعالیت توسط حسابرس تأثیری ندارد.

علاوه بر نسبت نقدینگی، اولوسن (۱۹۸۰، ۱۱۳) اظهار داشت درجه اهرم مالی در پیش‌بینی ورشکستگی تأثیر دارد و با افزایش اهرم، احتمال دریافت یک اظهارنظر تردید نسبت به تداوم فعالیت افزایش می‌یابد (لنوکس، ۲۰۰۰، ۳۲۷). با این حال، جانوراتی، سی‌تی و فیت‌یان‌ساری (۲۰۰۸) بیان کردند که درجه اهرم مالی تأثیری بر اظهارنظر تردید نسبت به تداوم فعالیت ندارد. در بررسی این سؤال که آیا محدودیت مالی بر رابطه بین اظهارنظر تداوم فعالیت حسابرس با پایداری سود، مرید احمدی و همکاران (۱۳۹۹) با استفاده از رگرسیون چندمتغیره به این نتیجه رسیدند اظهارنظر تداوم فعالیت حسابرس بر پایداری سود تأثیر معناداری دارد. محدودیت مالی رابطه بین اظهارنظر تداوم فعالیت حسابرس و پایداری سود را تعدیل می‌کند.

با توجه به مبانی بیان شده در بالا می‌توان فرضیه‌های چهارم و پنجم پژوهش را به صورت زیر عنوان کرد:
فرضیه چهارم- نسبت نقدینگی بر اظهارنظر تردید نسبت به تداوم فعالیت شرکت تأثیر معنی‌داری دارد.
فرضیه پنجم- درجه اهرم مالی بر اظهارنظر تردید نسبت به تداوم فعالیت شرکت تأثیر معنی‌داری دارد.

۳- روش تحقیق

پژوهش حاضر از لحاظ روش شناسی، از نوع شبه تجربی و پس رویدادی و در حوزه تحقیقات اثباتی حسابداری است که با اطلاعات واقعی صورت می‌گیرد و چون می‌تواند در فرایند استفاده از اطلاعات کاربرد داشته باشد، لذا نوعی تحقیق کاربردی است. در این پژوهش ابتدا از روش کتابخانه‌ای برای گردآوری اطلاعات مربوط به ادبیات تحقیق استفاده شده است. سپس اطلاعات مربوط به مباحث نظری از پایگاه‌های علمی، نشریات و مقالات خارجی و داخلی و پایان‌نامه‌ها جمع‌آوری گردیده و برای جمع‌آوری داده‌های موردنظر جهت آزمون فرضیه‌ها از سامانه جامع اطلاع‌رسانی ناشران سازمان بورس و اوراق بهادار (کدال)، استفاده شده است. دوره زمانی مورد مطالعه در این پژوهش دوره ۱۰ ساله بین سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۸ می‌باشد. جهت آماده‌سازی داده‌ها، نرم‌افزار صفحه گسترده اکسل مورد استفاده قرار گرفته و برای آزمون فرضیه‌های پژوهش از مدل رگرسیون لجستیک استفاده گردیده است.

۳-۱- جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری این پژوهش شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران مابین سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۸ می‌باشد. برای انتخاب نمونه پژوهش، شرکت‌هایی که در قلمرو زمانی پژوهش جزو شرکت‌های واسطه‌گری مالی، هلدینگ‌های مالی و سرمایه‌گذاری و ... بودند، سال مالی آن‌ها منتهی به ۲۹ اسفند نبوده است و یا این‌که اطلاعات آن‌ها در دسترس نبود از جامعه پژوهش حذف شده‌اند و در نهایت تعداد ۱۶۰ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار به‌عنوان نمونه پژوهش مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

۳-۲- مدل پژوهش و اندازه‌گیری متغیرها

برای بررسی فرضیه‌ها از مدل زیر استفاده شده است:

$$GCAO = \beta_0 + \beta_1 \text{Audit Client Tenure} + \beta_2 \text{Audit Lag} + \beta_3 \text{Opinion Shopp} + \beta_4 \text{Liquidity} + \beta_5 \text{Leverage} \\ + \beta_6 \text{FS} + \beta_7 \text{AS} + \beta_8 \text{Expert} + \beta_9 \text{Fee} + \beta_{10} \text{MS} + \beta_{11} \text{PTE} + \beta_{12} \text{ROS} + \varepsilon$$

• متغیر وابسته

اظهارنظر حسابرس نسبت به تداوم فعالیت (GCAO): اگر گزارش حسابرس حاوی بند ابهام در رابطه با تداوم فعالیت باشد (به هر علتی)، این متغیر برابر با عدد یک و اگر نباشد عدد صفر به آن اختصاص داده می‌شود (هاپسورو و سانتاسو، ۲۰۱۸؛ بهارمقدم و همکاران، ۱۳۹۶).

• متغیرهای مستقل

- دوره تصدی حسابرس (Audit client Tenure): تعداد سال‌هایی حسابرس به طور پیوسته یک شرکت (مشتری) را حسابرسی کرده باشد (کنچل و ونسترن، ۲۰۰۷).
- تأخیر حسابرس (Audit Lag): لگاریتم تعداد روزهای مابین پایان سال مالی و انتشار گزارش حسابرس (ریو و روح، ۲۰۰۷).
- خرید اظهارنظر حسابرس (Opinion Shopp): در صورت وجود دو حالت زیر به این متغیر عدد یک اختصاص داده می‌شود و اگر شرایط وجود نداشت عدد صفر تخصیص داده شود. (سیمامورا و هندارجاتنو، ۲۰۱۹؛ آرچامبول و دی‌زورت، ۲۰۰۱):
- ۱) اگر سال قبل نظر تعدیل شده اظهار شده باشد و سال جاری حسابرس تغییر کرده و نظر مقبول صادر شده باشد.
 - ۲) اگر سال قبل نظر تعدیل شده اظهار شده باشد و سال جاری نظر مقبول صادر شده اما حسابرس تغییر نکرده باشد.

نسبت نقدینگی (Liquidity): جمع وجه نقد و سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت تقسیم بر بدهی جاری.

نسبت اهرم مالی (Leverage): بدهی‌ها تقسیم بر دارایی‌ها

• متغیرهای کنترلی

- اندازه شرکت (FS): لگاریتم دارایی‌های شرکت در پایان سال مالی که از ترازنامه گردآوری شده است.
- اندازه حسابرس (AS): سازمان حسابرسی عدد یک و مؤسسه‌های حسابرسی عدد صفر.
- تخصص حسابرس (Expert): رویکرد سهم بازار، یک متخصص صنعت را به عنوان یک مؤسسه حسابرسی که خود را از سایر رقبا از نظر سهم بازار در یک صنعت خاص متمایز کرده است، تعریف می‌کند. بر اساس این رویکرد، با مشاهده سهم نسبی بازار مؤسسه‌های حسابرسی که به یک صنعت خاص ارائه خدمت می‌کنند، می‌توان به میزان دانش تخصص صنعت مؤسسه حسابرسی پی برد. مؤسسه‌ای که سهم بیشتری از بازار دارد، از دانش تخصصی بالاتری در آن صنعت برخوردار می‌باشد (اعتمادی و همکاران، ۱۳۸۹).
- برای اندازه‌گیری تخصص حسابرس از معیار نسبت سهم بازار طبق رابطه زیر استفاده می‌شود (پالم رز، ۱۹۸۶):

مجموع دارایی‌های کل صاحبکاران مؤسسه حسابرسی در یک صنعت خاص

مجموع دارایی‌های صاحبکاران در آن صنعت

و مؤسسات حسابرسی که سهم بازارشان بیشتر از رابطه زیر باشد عدد یک و اگر کمتر باشد عدد صفر اختصاص داده می‌شود:

$$\frac{1}{2} * \frac{1}{\text{تعداد شرکت‌های موجود در صنعت}}$$

حق الزحمه حسابرس (Fee): لگاریتم حق الزحمه حسابرس.

سهم بازار شرکت (MS): فروش شرکت تقسیم بر جمع فروش صنعت.

نسبت قیمت به سود (P/E): قیمت تقسیم بر سود.

بازده فروش (ROS): سود خالص به فروش.

۴- یافته‌ها

۴-۱- آمار توصیفی

جدول شماره ۱ آمار توصیفی مربوط به متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد. از مهم‌ترین اعداد این جدول می‌توان به موارد زیر اشاره نمود. بیشترین دوره همکاری صاحب‌کار با حسابرس ۴ سال مربوط به شرکت آهنگری تراکتورسازی می‌باشد. میانگین تعداد روزهای تأخیر انتشار گزارش حسابرس ۸۲ روز و میانه آن ۸۴ روز می‌باشد. بیشترین تعداد روزهای فاصله بین پایان سال مالی و انتشار صورت‌های مالی، مربوط به انتشار صورت‌های مالی سال ۱۳۹۶ شرکت مهندسی تکوتار می‌باشد. بیشترین لگاریتم دارایی متعلق به شرکت نیرو ترانس سال ۱۳۹۷ می‌باشد. میانگین اهرم مالی با مقدار ۰/۵۹۵ نشان می‌دهد به طور میانگین ۶۰ درصد منابع مالی شرکت‌ها از طریق بدهی تأمین مالی شده است. نزدیک بودن مقادیر میانه و میانگین نشان می‌دهد که توزیع داده‌ها نرمال است.

۴-۲- آزمون معناداری مدل‌ها

در جدول شماره ۲ آزمون معناداری مدل فرضیه‌ها جهت بررسی مطلوبیت و قابل قبول بودن مدل رگرسیون برازش شده آورده شده است. از آزمون هاسمر - لمشو برای بررسی قدرت توضیح دهنده مدل استفاده شده است. با توجه به نتایج جدول، مقدار احتمال آماره هاسمر - لمشو در تمامی مدل‌های پژوهش بیشتر از ۰/۰۵ می‌باشد؛ بنابراین، فرضیه صفر پذیرفته می‌شود و مدل‌ها توان تبیین مطلوبی دارند. همچنین ضریب تعیین مدل‌های پژوهش که در واقع همان آماره مک فادن می‌باشد نشان می‌دهد که متغیرهای مستقل توان توضیح دهنده مناسبی دارند. بعلاوه، سطح معناداری آماره کای اسکوار در تمامی مدل‌ها صفر می‌باشد که بیان‌کننده معناداری مدل‌ها و مناسب بودن مدل می‌باشد.

جدول ۱- آمار توصیفی

متغیر	نماد	میانگین	میانه	بیشترین	کمترین
اظهارنظر نسبت به تداوم فعالیت	GSAO	-	-	۱	۰
دوره تصدی حسابرس	Audit client Tenure	۳/۴۲	۳	۵	۱
تأخیر گزارش حسابرس	Audit Lag	۸۲/۰۳	۸۴	۱۱۲	۵۲
خرید اظهارنظر حسابرس	Opinion Shopp	-	-	۱	۰
نسبت نقدینگی	Liquidity	۰/۱۷	۰/۰۶۲	۱/۹۵	۰/۰۰۴
نسبت اهرم مالی	Leverage	۰/۵۹۵	۰/۶۰۷	۰/۹۷۶	۰/۰۱۳
اندازه شرکت	FS	۱۴/۰۸	۱۳/۹۱	۱۶/۵۶	۱۲/۵۲
اندازه حسابرس	AS	-	-	۱	۰
تخصص حسابرس	Expert	-	-	۱	۰
حق الزحمه حسابرس	Fee	۶/۸۲	۶/۸۰	۸/۹۵	۴/۳۴
سهم بازار شرکت	MS	۰/۱۱	۰/۰۳	۰/۵۵	۰/۰۲
نسبت قیمت به سود	P/E	۲۳/۷۵	۶/۹۴	۲۷/۴۵	-۸/۶۵
بازده فروش	ROS	۰/۱۳	۰/۱۱	۰/۵۷	-۰/۱۴

منبع: یافته‌های پژوهشگر

جدول ۲- آزمون معناداری مدل

مدل	آماره کای اسکوار	سطح معناداری کای اسکوار	ضریب تعیین	آماره هاسمر - لمشو	سطح معناداری هاسمر - لمشو
اول	۷۹/۱۴	۰/۰۰	۰/۴۱	۱۲/۸۲	۰/۱۱۸
دوم	۷۱/۷۳	۰/۰۰	۰/۵۳	۱۲/۹۹۴	۰/۱۱۲
سوم	۷۴/۵۱	۰/۰۰	۰/۴۷	۱۲/۹۹	۰/۱۱۲
چهارم	۷۵/۱۵	۰/۰۰	۰/۶۱	۶/۷۸	۰/۵۶۱
پنجم	۷۳/۷۹	۰/۰۰	۰/۴۵	۱۱/۷۴۶	۰/۱۶۳

منبع: یافته‌های پژوهشگر

۳-۴- آزمون فرضیه‌ها

نتایج آزمون مدل پژوهش در جدول شماره ۳ آورده شده است. همان گونه که در جدول نشان داده شده است، سطح معنی داری آماره والد برای متغیر دوره تصدی حسابرس بیشتر از ۰/۰۵ می باشد و این بدین معنی است که میان متغیر دوره تصدی حسابرس و اظهارنظر تردید نسبت به تداوم فعالیت شرکت رابطه معنی داری وجود ندارد و فرضیه اول رد می شود. دلیل رد این فرضیه الزامات بورس است که دوره تصدی نمی تواند بیش از ۴ سال باشد. سطح معنی داری متغیر تأخیر گزارش حسابرس بیشتر از ۰/۰۵ بوده و این بدین معنی است که

میان متغیر تأخیر گزارش حسابرس و اظهارنظر تردید نسبت به تداوم فعالیت شرکت ارتباط معنی داری وجود ندارد و فرضیه دوم نیز رد می شود. سطح معنی داری متغیر خرید اظهارنظر حسابرس در نگاره شماره (۳) کمتر از ۰/۰۵ بوده و این بدین معنی است که میان خرید اظهارنظر حسابرس و اظهارنظر تردید نسبت به تداوم فعالیت شرکت ارتباط معنی داری وجود دارد. علامت ضریب خرید اظهارنظر حسابرس منفی می باشد و نشان می دهد رابطه بین خرید اظهارنظر و اظهار نظر تردید نسبت به تداوم فعالیت معکوس می باشد. در نتیجه فرضیه سوم تایید می شود. هم چنین یافته های آزمون مدل نشان داد سطح معنی داری آزمون والد برای متغیر اهرم مالی برابر با ۰/۰۲۸ می باشد که کمتر از ۰/۰۵ بوده و می توان گفت که میان اهرم مالی شرکت و اظهارنظر تردید نسبت به تداوم فعالیت شرکت ارتباط معنی داری وجود دارد. علامت ضریب متغیر نسبت اهرم مالی مثبت بوده و بیانگر ارتباط مثبت میان متغیر نسبت اهرم مالی و اظهار نظر تردید نسبت به تداوم فعالیت است. بنابراین می توان گفت که هر چه نسبت اهرم مالی افزایش یابد، میزان احتمال اظهار نظر تردید نسبت به تداوم فعالیت توسط حسابرس افزایش می یابد. در نهایت فرضه پنجم تایید خواهد شد. از میان متغیرهای کنترلی که ارتباط معنی دار با اظهارنظر تردید نسبت به تداوم فعالیت شرکت دارند، حق الزحمه حسابرس ارتباط منفی و معنی دار دارد.

جدول ۳- یافته های آزمون مدل

متغیر	نماد	ضریب	آماره والد	سطح معناداری والد
ضریب ثابت	β_0	۴/۹۸	۱۰/۸۷	۰/۰۰۱
دوره تصدی حسابرس	Audit client Tenure	-۰/۱۷۸	-۶/۵۳	۰/۳۱۱
تأخیر گزارش حسابرس	Audit Lag	۰/۱۴۳	۰/۱۶۹	۰/۳۶۶
خرید اظهارنظر حسابرس	Opinion Shopp	-۱/۵۰۷	-۱/۹۶۳	۰/۰۲۷
نسبت نقدینگی	Liquidity	۰/۶۳۷	۵/۶۲۳	۰/۳۷۶
اهرم مالی	Leverage	۰/۳۱۱	۱/۴۶۷	۰/۰۲۸
اندازه شرکت	FS	-۰/۲۶۸	-۵/۶۷	۰/۱۷۰
اندازه حسابرس	AS	۰/۱۶۲	۰/۴۰۷	۰/۵۲۳
تخصص حسابرس	Expert	۰/۱۲۲	۰/۲۰۸	۰/۶۴۸
حق الزحمه حسابرس	Fee	-۰/۴۲۰	-۷/۴۳	۰/۰۰۶
سهم بازار شرکت	MS	۰/۱۳۳	۰/۰۶۳	۰/۸۰۱
نسبت جاری	C	-۰/۵۳۹	-۵/۱۱	۰/۰۲۴
نسبت قیمت به سود	P/E	۰/۰۰۱	۰/۰۳۷	۰/۸۴۷
بازده فروش	ROS	۰/۴۹۵	۰/۷۸۹	۰/۳۷۵

منبع: یافته های پژوهشگر

جدول ۴- نتایج آزمون فرضیه‌ها

علامت	نتیجه	فرضیه
-	رد	دوره تصدی حسابرس بر اظهارنظر تردید نسبت به تداوم فعالیت شرکت تأثیر معنی‌داری دارد.
-	رد	تأخیر در انتشار گزارش حسابرسی بر اظهارنظر تردید نسبت به تداوم فعالیت شرکت تأثیر معنی‌داری دارد.
منفی	تایید	خرید اظهارنظر حسابرس بر اظهارنظر تردید نسبت به تداوم فعالیت توسط حسابرس تأثیر معنی‌داری دارد.
-	رد	نسبت نقدینگی بر اظهارنظر تردید نسبت به تداوم فعالیت شرکت تأثیر معنی‌داری دارد.
مثبت	تایید	درجه اهرم مالی بر اظهارنظر تردید نسبت به تداوم فعالیت شرکت تأثیر معنی‌داری دارد.

منبع: یافته‌های پژوهشگر

۵- نتیجه‌گیری و پیشنهادها

یکی از راه‌های اعتماد سهام‌داران و ذی‌نفعان به صورت‌های مالی، اظهارنظر حسابرس نسبت به مطلوب بودن صورت‌های مالی می‌باشد. استانداردهای حسابداری شرکت‌ها را ملزم می‌کند که صورت‌های مالی را بر اساس توان شرکت به ادامه حیات در آینده تهیه کنند و از طرف دیگر استانداردهای حسابرسی، حسابرسان را ملزم داشته با بررسی نشانه‌های مالی و غیرمالی، چنانچه نسبت به ادامه فعالیت شرکتی تردیدی وجود دارد، این موضوع را در گزارش خود افشا کند. هدف ما در این پژوهش بررسی عوامل اثرگذار بر اظهارنظر تردید نسبت به تداوم فعالیت شرکت از جمله، دوره تصدی حسابرس، تأخیر گزارش حسابرس، خرید اظهارنظر حسابرس، نسبت نقدینگی و اهرم مالی شرکت می‌باشد. برای پاسخ به سؤالات پژوهش از داده‌های ۱۶۰ شرکت طی سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۸ استفاده شده است. مدل مورد استفاده جهت آزمون فرضیه‌ها، لجستیک می‌باشد.

نتایج آزمون فرضیه اول پژوهش نشان می‌دهد که دوره تصدی حسابرس با اظهارنظر تردید نسبت به تداوم فعالیت شرکت رابطه معناداری ندارد. به عبارتی، انتظار می‌رفت هر چه دوره همکاری حسابرس با صاحب‌کار بیشتر باشد، میزان اظهارنظر تردید نسبت به تداوم فعالیت کاهش یابد. اما نتایج نشان داد استقلال حسابرس تحت تأثیر مدت زمان همکاری بین حسابرس و مشتری قرار نمی‌گیرد و حسابرس می‌تواند بدون در نظر گرفتن مدت زمان همکاری اظهارنظر خود را نسبت به صورت‌های مالی ارائه و پایداری تجاری با مشتری را حفظ کند. از دیگر دلایل رد فرضیه، محدود بودن دوره تصدی حسابرس در ایران بر اساس الزامات بورس می‌باشد. نتایج این فرضیه با تحقیق کنچل و وسترن (۲۰۰۷) و سیمامورا و هندارجاتنو (۲۰۱۹) مطابقت دارد.

نتایج آزمون فرضیه دوم نشان داد که میان تاخیر گزارش حسابرس و اظهارنظر تردید نسبت به تداوم فعالیت ارتباط معنی داری مشاهده نمی شود. ریو و رو (۲۰۰۷) و سیمامورا و هندارجاتنو (۲۰۱۹) نیز به این نتیجه رسیدند تاخیر گزارش حسابرس بر اظهارنظر نسبت به مبهم بودن ادامه فعالیت شرکت تاثیری ندارد.

نتایج مربوط به آزمون فرضیه سوم نشان داد که خرید نظر حسابرس با اظهارنظر تردید نسبت به تداوم فعالیت شرکت رابطه منفی و معناداری دارد. در نتیجه می توان گفت که مدیران شرکت هایی که وضعیت نامطلوبی دارند اقدام به خرید اظهارنظر حسابرس می کنند تا وضعیت مطلوبی از شرکت به نمایش بگذارند. این اتفاق به خصوص در شرکت هایی که قادر به ادامه فعالیت خود نیستند اما صورت های مالی را بر اساس فرض تداوم فعالیت تهیه می کنند، رخ می دهد. لنوکس (۲۰۰۰) و سیمامورا و هندارجاتنو (۲۰۱۹) به این نتیجه رسیدند خرید نظر حسابرس با اظهارنظر تردید نسبت به تداوم فعالیت شرکت رابطه منفی و معناداری دارد.

بر اساس نتایج آزمون فرضیه چهارم، نسبت نقدینگی ارتباط معنی داری با اظهارنظر تردید نسبت به تداوم فعالیت ندارد. نتایج این فرضیه با نتایج تحقیق سیمامورا و هندارجاتنو (۲۰۱۹) و مسیتو و ادهاریانی (۲۰۱۰) مطابقت دارد.

یافته های فرضیه پنجم نشان داد نسبت اهرم مالی با اظهارنظر تردید نسبت به تداوم فعالیت شرکت رابطه مثبت و معناداری دارد. از آنجا که دارایی هایی که شرکت ها برای انجام فعالیت های عملیاتی خود استفاده می کنند بیشتر تحت پوشش بدهی است، شرکت ها در اداره فعالیت های تجاری خود به بدهی وابسته هستند. در نتیجه، بدهی شرکت ها افزایش می یابد که می تواند باعث شود شرکت نتواند بدهی های خود را بازپرداخت کند و به سمت ورشکستگی پیش برود. نتایج پژوهش لنوکس (۲۰۰۰) و سیمامورا و هندارجاتنو (۲۰۱۹) با این فرضیه مطابقت دارد.

گزارش حسابرس برای سهام داران و ذی نفعان از اهمیت بالایی برخوردار است و آن ها با اعتماد به گزارش حسابرس تصمیم به سرمایه گذاری بلندمدت در شرکت ها می گیرند؛ بنابراین آن ها بایستی نسبت به عواملی که بر اظهارنظر حسابرس به ویژه اظهارنظر نسبت به ادامه فعالیت شرکت تأثیر می گذارند، توجه کافی داشته باشند. با توجه به نتایج این پژوهش به سرمایه گذاران پیشنهاد می شود به دلایل تغییر حسابرس به ویژه زمان هایی که حسابرس نظر مقبولی را ارائه نموده است، دقت داشته باشند. همچنین، سرمایه گذارانی که قصد سرمایه گذاری بلندمدت دارند، به نسبت اهرم مالی توجه نمایند. سازمان بورس بایستی بر تغییرات مؤسسات حسابرسی نظارت بیشتری به عمل آورد و تا حد ممکن خرید اظهارنظر حسابرس را غیرممکن سازد. به سازمان بورس اوراق بهادار نیز پیشنهاد می شود شرکت ها را ملزم به افشای مواردی که باعث اظهارنظر نسبت به ابهام تداوم فعالیت می شود، کند. به پژوهشگران آتی نیز پیشنهاد می گردد به بررسی تأثیر ویژگی های کمیته حسابرسی بر خرید اظهارنظر حسابرس، ارتباط میان ویژگی های کمیته حسابرسی و اظهارنظر تردید نسبت به تداوم فعالیت شرکت، ارتباط میان نوع مالکیت شرکت، کمیته حسابرسی و اظهارنظر تردید نسبت به تداوم

فعالیت شرکت بپردازند. تاثیر مالکیت کمیته حسابرسی (منظور اینکه اعضای کمیته حسابرسی سهامدار شرکت باشند) بر خرید اظهارنظر حسابرس، و واکنش بازار پس از خرید اظهارنظر حسابرس از دیگر موضوعات مورد بررسی می‌باشند. واکنش قیمت سهام پس از اظهارنظر نسبت به ابهام تداوم فعالیت از دیگر موضوعات مورد بررسی می‌باشد.

فهرست منابع

- ۱) ابراهیمی فهادانی، الهه، (۱۳۹۵)، "تأثیر حق الزحمه حسابرس و تاخیر در ارائه گزارش حسابرسی بر گزارش تداوم فعالیت حسابرس در شرکت‌های ورشکسته پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران"، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، حسابداری، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی، دانشگاه شهید چمران، اهواز، ایران.
- ۲) اعتمادی، حسین، عادل آذر و مهدی ناظمی اردکانی، (۱۳۸۹)، "بررسی نقش تخصص حسابرس در صنعت بر مدیریت واقعی سود و عملکرد عملیاتی آتی"، *دانش حسابداری*، (۱)، صص ۲۸-۹.
- ۳) بدری، احمد و حسین علیخانی، (۱۳۸۶)، "عوامل مؤثر بر تاخیر انتشار گزارش‌های حسابرسی با تجزیه فرآیند به CCT و FCT"، *مجله چشم‌انداز مدیریت*، ۶(۲۲-۲۱)، صص ۱۱۸-۸۳.
- ۴) بهارمقدم، مهدی، تنابنده‌صالحی و زینب‌اعظمی، (۱۳۹۶)، "رابطه بین توانایی مدیریت، حق الزحمه حسابرسی و تداوم فعالیت در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران"، *مجله پژوهش‌های حسابداری مالی*، ۹(۲)، صص ۴۴-۲۳.
- ۵) خدای پور، احمد و اسماعیل امیری، (۱۳۹۸)، "اثر نوع حق الزحمه حسابرسی بر حساسیت جریان نقدی سرمایه‌گذاری"، *مجله بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۲۶(۱)، صص ۸۶-۶۵.
- ۶) سپهروند، سعید، ایوب یغمائی علیشاه و سعید فتحی افکاری، (۱۳۹۶)، "تأثیر جنسیت حسابرس بر گزارش ابهام‌نسبت به تداوم فعالیت در شرکت‌های ورشکسته پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران"، *مجله پژوهش‌های مدیریت و حسابداری*، ۴(۳۶)، صص ۱۱۹-۱۰۷.
- ۷) کمیته تدوین استانداردهای حسابداری ایران، (۱۳۹۷)، "استانداردهای حسابداری"، استاندارد شماره ۱، تهران، انتشارات سازمان حسابرسی، تجدیدنظر شده، صص ۴۳-۱.
- ۸) کمیته تدوین استانداردهای حسابرسی ایران، (۱۳۸۳)، "استانداردهای حسابرسی"، استاندارد شماره ۵۷۰، تهران، انتشارات سازمان حسابرسی، صص ۶۱۷-۱-۶۰.
- ۹) مرید احمدی یزدی، زهرا، منصوره سادات غفاری و نادر نقش‌بندی، (۱۳۹۹)، "تأثیر اظهارنظر تداوم فعالیت حسابرس بر پایداری سود: نقش محدودیت مالی"، *چشم‌انداز حسابداری و مدیریت*، ۳(۳۳)، صص ۵۴-۴۰.
- ۱۰) مهدوی، غلامحسین و مظفر جمالیان‌پور، (۱۳۸۹)، "بررسی عوامل مؤثر بر سرعت گزارشگری مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران"، *پژوهش‌های حسابداری مالی*، ۲(۶)، صص ۱۰۸-۸۹.

- (۱۱) مؤمنی، علیرضا و سیده زهرا حسینی، (۱۳۹۹)، "بررسی میزان تأثیر تأخیر در گزارش حسابرسی و حق الزحمه حسابرس بر کیفیت حسابرسی در پی ادغام مؤسسات حسابرسی خدمات‌دهنده به شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران"، *مجله رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری*، ۴(۳۶)، صص ۶۲-۴۸.
- 12) Abdillah, M. R., Mardijuwono, A. W., & Habiburrochman, H. (2019), "The Effect of Company Characteristics and Auditor Characteristics to Audit Report Lag", *Asian Journal of Accounting Research*, 4(1), PP. 129-144
 - 13) Alfasa, F. (2013), "Analisis Faktor Faktor Yang Mempengaruhi Opini Audit Going Concern", Skripsi tidak diterbitkan. Universitas Airlangga, Surabaya.
 - 14) Altman, E., & McGough, T. (1974), "Evaluation of a Company as a Going Concern", *Journal of Accountancy*, 138(6), PP. 50-57.
 - 15) Aprilia, W. (2012), "Pengaruh Model Prediksi Kebangkrutan, Kualitas Audit, Pertumbuhan Perusahaan, Opini Audit Tahun Sebelumnya, dan Opinion Shopping Terhadap Opini Audit Going Concern, Skripsi tidak diterbitkan Universitas Airlangga, Surabaya".
 - 16) Archambeault, D., & DeZoort, T. (2001), "Auditor Opinion Shopping and the Audit Committee: An Analysis of Suspicious Auditor Switches", *International Journal of Auditing*, 5(1), PP. 33-52.
 - 17) Arnedo, L., Lizarraga, F., Sanchez, S., & Ruiz, E. (2012), "Las Expectativas del Usuario Ante la Salvedad al Principio de Empresa en Funcionamiento. Evidencia Empírica del Fenómeno de la Profecía Autocumplida Para el Caso Español", *Revista Española de Financiación y Contabilidad*, 41(154), PP. 263-289.
 - 18) Astuti, I. R. (2012), "Pengaruh Faktor Keuangan dan Faktor non Keuangan Terhadap Penerimaan Opini Audit Going Concern. Skripsi tidak diterbitkan. Fakultas Ekonomika dan Bisnis", Universitas Diponegoro Universitas Diponegoro, Semarang, available at: www.eprints.undip.ac.id.
 - 19) Badri, A; Alikhani, H. (2007), "Factors Affecting the Delay in Publishing Audit Reports by Breaking down the Process into CCT and FCT", *Journal of Management Vision*. 6 (21-22), PP. 118-83. (in persian)
 - 20) Bahar Moghaddam, M., Salehi, T., & Azami, Z. (2017), "The Relationship between Management Ability, Audit Fee, and Going Concern among Firms Listed on Tehran Stock Exchange", *Journal of Financial Accounting Research*, 9(2), PP. 23-44. (in persian).
 - 21) Boynton, W., & Johnson, R. (2006), "Modern Auditing: Assurance Services and Integrity of Financial Reporting", 7th ed., PT. Gramedia Pustaka, Jakarta.
 - 22) Carey, P., & Simnett, R. (2006), "Audit Partner Tenure and Audit Quality", *The Accounting Review*, 81(3), PP. 653-676.
 - 23) Carey, P., Geiger, M., & O'connell, B. (2008), "Costs Associated with Going-Concern-Modified Audit Opinions: an Analysis of the Australian Audit Market", *Journal of Accounting and Economics*, 44(1), PP. 61-81.
 - 24) Carson, E., Fargher, N., Geiger, M., Lennox, C., Raghunandan, K., & Willekens, M. (2012), "Auditor Reporting on Going-concern Uncertainty: A Research Synthesis", *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 32(1), PP. 353- 284.
 - 25) Chan, H., Luo, V., & Mo, P. (2016), "Determinants and Implications of long Audit Reporting Lags: Evidence from China", *Accounting and Business Research*, 46(2), PP. 145-166.

- 26) Chen, F., Peng, S., Xue, S., Yang, Z., & Ye, F. (2015), "Do Audit Clients Successfully Engage in Opinion Shopping? Partner-Level Evidence", *Journal of Accounting Research*, 54(1), PP. 79-112.
- 27) Defond, M., Raghunandan, K., & Subramanyam, K. (2002), "Do Non-audit Service Fees Impair Auditor Independence? Evidence from Going Concern Audit Opinions", *Journal of Accounting Research*, 40(4), PP. 247-1.274.
- 28) Dopuch, N., Holthausen, R., & Leftwich, R. (1987), "Predicting Audit Qualifications with Financial and Market Variables", *The Accounting Review*, 62 (3), PP. 431-454.
- 29) Ebrahimi Fahadani, E. (2016), "The Impact of Audit Fees and Delays in the Audit Report on Going Concern Audit Reporting On Bankrupt Companies Listed On the Tehran Stock Exchange", Master Thesis. Accounting. Faculty Economy and social science, University Shahid Chamran, Ahwaz, Iran. (in persian)
- 30) Gallizo, J.L., & Saladríguez R. (2015), "An Analysis of Determinants of Going Concern Audit Opinion: Evidence from Spain Stock Exchange", *Journal of Intangible Capital*, 12(1), PP. 1-16.
- 31) Garcia, B., Gill, B., Heras, E., & Rusanescu, S. (2018), "Opinion-Shopping: Firm Versus Partner Level Evidence", Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2776609>
- 32) Geiger, M., & Raghunandan, K. (2002), "Auditor Tenure and Audit Reporting Failures", *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 21 (1), PP. 67-78.
- 33) Geiger, M., Raghunandan, K., & Rama, D. (2005), "Recent Changes in the Association between Bankruptcies and Prior Audit Opinions", *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 24(1), PP. 21-35.
- 34) Hapsoro, D., & Santoso, T. R. (2018), "Does Audit Quality Mediate the Effect of Auditor Tenure, Abnormal Audit Fee and Auditor's Reputation on Giving Going Concern Opinion?", *International Journal of Economics and Financial Issues*, 8(1), PP. 143-152.
- 35) Hassan, Y. M. (2016), "Determinants of Audit Report Lag: Evidence from Palestine", *Journal of Accounting in Emerging Economies*, 6(1), PP. 13-32.
- 36) Iran Auditing Standards Foundation Committee. (2004), "Auditing Standards, Standard No. 570", Tehran, Audit Organization Publications, PP. 601-617. (in persian)
- 37) Iranian Accounting Standards Foundation Committee. (2018), *Accounting Standards, Standard No. 1*. Tehran, Audit Organization Publications, revised, PP. 1-43. (in persian)
- 38) Januarti, I., Siti, M., & Fitrianasari, E. (2008), "Analisis Rasio Keuangan dan Rasio Non Keuangan Yang Mempengaruhi Auditor Dalam Memberikan Opini Audit Going Concern Pada Auditee (Studi Empiris Pada Perusahaan Manufaktur yang terdaftar di BEJ tahun 2000-2005)", *Jurnal Manajemen, Akuntansi dan Sistem Informasi*, 8(1), PP. 43-58.
- 39) Khani, Z., Rajabudri, H., & Sadri, N. (2020), "Relationship between Audit Quality (Size of Auditing Firm, Auditor Specialization in Industry and Auditor Tenure) and the Auditor's unusual Fee with the Auditor's Comments on the Continuation of the Activity", *Journal of Audit Science*, 20(79), PP. 259-241. (in persian)
- 40) Khodamipour, A., & Amiri, E. (2019), "The Effect of the Audit Fee Type on Investment Cash Flow Sensitivity", *Journal of Accounting and Auditing Review*, 26(1), PP. 65-86. (in persian)
- 41) Kida, T. (1980), "An Investigation into Auditors' Continuity and Related Qualification Judgments", *Journal of Accounting Research*, 18(2), PP. 506-523.
- 42) Knechel, R., & Vanstrelan, A. (2007), "The Relationship between Auditor Tenure and Audit Quality Implied by Going Concern Opinions", *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 26(1), PP. 113-131.

- 43) Koh, H. C. (1991), "Model Predictions and Auditor Assessments of Going Concern Status", *Accounting and Business Research*, 21(84), PP. 331-338.
- 44) Lennox, C. (1999a), "The Accuracy and Incremental Information Content of Audit Reports in Predicting Bankruptcy", *Journal of Business, Finance and Accounting*, 26(5-6), PP. 757-778
- 45) Lennox, C. (2000), "Do Companies Successfully Engage in Opinion Shopping? Evidence from the UK", *Journal of Accounting and Economics*, 29(3), PP. 321-337.
- 46) Lennox, C. (2002), "Going-concern Opinions in Failing Companies: Auditor Dependence and Opinion Shopping", Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=240468>
- 47) Lennox, C. (2002), "Opinion Shopping, Audit Firm Dismissals, and Audit Committees", Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=299843>
- 48) Li, C. (2009), "Does Client Importance Affect Auditor Independence at the Office Level? Empirical Evidence from Going-concern Opinions", *Contemporary Accounting Research*, 26(1), PP. 201-230.
- 49) Li, D. (2010), "Does Auditor Tenure Affect Accounting Conservatism? Further Evidence", *Journal of Accounting and Public Policy*, 29(3), PP. 226-241.
- 50) Lopez, E., Barbadillo, E. R., & Aguilar, N. G. (2010), "Do Independent Audit Committees Prevent Auditor Opinion Shopping?", *SSRN Electronic Journal*. Available at: <https://ssrn.com/abstract=1723112>.
- 51) Lu, T. (2006), "Does Opinion Shopping Impair Auditor Independence and Audit Quality?", *Journal of Accounting Research*, 44(3), PP. 561-583.
- 52) Masyitoh, O. C., & Adhariani, D. (2010), "The Analysis of Determinants of Going Concern Audit Report", *Journal of Modern Accounting and Auditing*, 6(4), PP. 26-37.
- 53) Mohammadrezaei, F., Tanani, M., & Aliabad, A. (2018), "Audit Failure: Audit Report Lag and Moderating Role of Family Ownership", *Journal of Accounting and Auditing Review*, 25(1), PP. 51-70. (in persian)
- 54) Mo'meni, A., & Hosseini, S. Z. (2020), "Investigating the Effect of Delay in Audit Report and Auditor's Fee on Audit Quality Following the Merger of Service Audit Firms to Companies Listed on the Tehran Stock Exchange", *Journal of New Research Approaches in Management and Accounting*, 4(36), PP. 62-48. (in persian)
- 55) Moradi, M., Osoolian, M., & Norouzi, M. (2014), "Audit Opinion and Earnings Management: Uncertainty in Going-concern", *Journal of Accounting and Auditing Review*, 21(3), PP. 313-328. (in persian)
- 56) Morid Ahmadi Yazdi, Z., Ghafari, M. S., & Naghshbandi, N. (2020), "The Impact of the Auditor's Continuity on Profit Sustainability: The Role of Financial Constraints", *Journal of Accounting and Management Vision*, 3(34), PP. 40-54. (in persian)
- i. Mutchler, J. (1985), "A Multivariate Analysis of the Auditor's Going-concern Opinion Decision", *Journal of Accounting Research*, 23(2), PP. 668-682.
- 57) Ohlson, J. (1980), "Financial Ratios and the Probabilistic Prediction of Bankruptcy", *Journal of Accounting Research*, 8(1), PP. 109-131.
- 58) Palmrose, Z. V. (1986), "Audit Fees and Auditor Size: Further Evidence", *Journal of Accounting Research*, 24(1), PP. 97-110.
- 59) Praptitorini, M. D., & Januarti, I. (2011), "Analisis Pengaruh Kualitas Audit, Debt Default dan Opinion Shopping Terhadap Penerimaan Opini Audit Going Concern", *Jurnal Akuntansi dan Keuangan Indonesia*, 8(1), PP. 78-93.
- 60) Rahmani, H. (2017), "The Relationship between the Auditor's Tenure and the Statement of Continuity of Activity for Helpless Owners", Raja Higher Education Institute, Faculty of Management, Tehran. Master Thesis. (in persian)

- 61) Read, W., & Yezege, A. (2016), "Auditor Tenure and Going Concern Opinions for Bankrupt Clients: Additional Evidence", *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 35(1), PP. 163-179.
- 62) Ruiz-Barbadillo, E., Aguilar, G. N., & Carrera, N. (2009), "Does Mandatory Audit Firm Rotation Enhance Auditor Independence? Evidence from Spain", *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 28(1), PP. 113-135.
- 63) Ryu, T., & Roh, C-Y. (2007), "The Auditor's Going Concern Opinion Decision", *International Journal of Business and Economics*, 6(2), PP. 89-101.
- 64) Securities and Exchange Commission. (1988), "Disclosure Amendments to Regulation S-K, Form 8-K and Schedule 14A Regarding Changes in Accountants and Potential Opinion Shopping Situations", *Financial Reporting Release No. 31*.
- 65) Sepehrvand, S., Yaghmaei, A. A., & Fathi Afkari, S. (2017), "The Effect of the Auditor's Gender on the Ambiguity Report Regarding the Continuity of Activity in Bankrupt Companies Listed on the Tehran Stock Exchange", *Journal of Management and Accounting Research*, 4(36), PP. 119-107. (in persian)
- 66) Simamora, R. A., & Hendarjatno, H. (2019), "The Effects of Audit Client Tenure, Audit Lag, Opinion Shopping, Liquidity Ratio, and Leverage to the Going Concern Audit Opinion", *Asian Journal of Accounting Research*, 4(1), PP. 145-156
- 67) Sinason, D., Jones, J., & Shelton, S. W. (2001), "An Investigation of Auditor and Client Tenure", *American Journal of Business*, 16(2), PP. 31-40.
- 68) Teoh, S. H. (1992), "Auditor Independence, Dismissal Threats, and The Market Reaction to Auditor Switches", *Journal of Accounting Research*, 30(1), PP. 1-23.

Abstract

The Factors Affecting on the Auditor's Opinion than Going Concern

Mojtaba Safi Pour Afshar ¹
Ahmad Sadegh Soltani Nejad ²
Ebrahim Soltani Nejad ³

Received: 09 / October / 2022 Accepted: 09 / December / 2022

Abstract

Investors and stock holders decide about their long-term investments based on confidence in financial statements and audit report. Auditing has been a mechanism for controlling agency problem and conflict of interests for a long time. Auditors should inlist in her report evidence of customer's inability to continue its operations. This research aims to investigate the factors affecting going concern audit opinion, such as: audit tenure, audit lag, auditor opinion shopping, liquidity ratio and leverage ratio. This a applied research and its type is a correlation investigation, multi variate and logistic regression have been used for hypothesis testing. Research sample consists of 160 firms listed on Tehran Stock Exchange (TSE). Findings from testing the hypotheses showed that the ratio of financial leverage increases the level of skepticism about the continuity of activity. Also, opinion shopping is a factor that has a negative relationship with going concern opinion.

Keywords: Going Concern Audit Opinion, Audit Tenure, Audit Lag, Auditor Opinion Shopping, Leverage Ratio

1-Assistant Professor, Department of Accounting, Faculty of Management and Economics, Shahid Bahonar University, Kerman, Iran, (corresponding author) Msafshar68@gmail.com

2- M.Sc., Accounting, Faculty of Management and Economics, Bahonar University, Kerman, Iran. soltanishiraz@yahoo.com

3- M.Sc., Accounting, Islamic Azad University, Kerman Branch, Kerman, Iran soltaninejade@yahoo.com

